SCULPTORUL GH. D. ANGHEL ȘI EMINESCU

dr. **PAUL REZEANU**

Unic, în felul său, în sculptura românească, este cazul lui Gheorghe D. Anghel. Nici un alt confrate nu a fost preocupat, în așa măsură, de-a lungul întregii sale vieți de chipul lui Eminescu. S-a spus, și credem, pe bună dreptate, că începutul și sfârșitul creației sale artistice l-a constituit nemurirea în bronz a marelui poet. Astfel, timp de aproape patru decenii, sculptorul a fost obsedat de dorința de a crea o statuie a poetului, o statuie care într-adevăr să-l reprezinte.

Întâmplarea a făcut ca Gheorghe Anghel să-l întâlnească, pe străzile orașului natal, la vârsta descoperirii versurilor lui Eminescu, pe fratele poetului. Retras acolo, la Turnu Severin, acesta ducea o existență oarecum misterioasă. Urmărit cu privirea, de tânărul Anghel, fratele poetului își purta pașii singuratici pe străzile bătrânului port dunărean. Ce va fi gândit atunci viitorul sculptor nu știm. Ceva, ceva, e posibil să fi fost.

Anii au trecut, Gheorghe Anghel a devenit sculptor. Când a încercat să modeleze primul chip al lui Eminescu, exact, nu știu. El a fost însă singurul sculptor român care și-a autodistrus întreaga creație netranspusă în material definitiv. Mai mult, dacă vreo lucrare i-ar fi scăpat, Anghel și-a exprimat dorința, în scris, prin testament, ca aceasta să fie distrusă.

Drumul până la realizarea statuii lui Eminescu din fața Ateneului Român a fost lung. El a început cu tripticul *Din viața unui geniu*, bronz, realizat în 1938 și aflat la Muzeul de Artă din Râmnicu Vâlcea, Secția de Artă Costești (fosta Colecția Alexandru Bălintescu), precum și cu basorelieful *Moartea poetului*, bronz, tot din 1938, și aflat la același muzeu, dar care este copie după exemplarul din Colecția compozitorului Gheorghe Dumitrescu, original pe care l-a așezat în Cimitirul Bellu, pe mormântul lui Tudor Dumitrescu, decedat la cutremurul din 1977. Ele sunt primele opere de Gheorghe Anghel care-l înfățișează pe Eminescu.

A urmat apoi *Bustul lui Mihai Eminescu* din Parcul Liceului Traian din Drobeta-Turnu Severin, bronz, înalt de 55 cm, realizat în 1949 și așezat în locul amintit un an mai târziu, cu prilejul centenarului nașterii poetului.

După alți șapte ani sculptorul a reluat subiectul. Timp de peste un an a modelat la o statuie a poetului. Când a fost terminată, în 1957, avea înălțimea de trei metri. Stranie și scheletizată aceasta era imaginea unui univers de idei tălmăcite de artist. Mirajul perfecțiunii și excepționala severitate cu care Gh. D. Anghel își judeca creațiile au făcut însă ca acest preludiu al capodoperei ce avea să vină, să fie distrus de sculptor. Din toată acea frământare, acel zbucium al creației, a rezultat, totuși, ceva: două busturi și un cap Mihai Eminescu. Busturile, cel monumental din fața Teatrului de Stat din Botoșani și cel din Parcul Bibescu din Craiova, au fost definitivate și turnate în bronz în 1958, iar capul — *Portretul lui Eminescu*, de la Muzeul de Artă din Craiova, abia în 1959 [1].

Ele au meritul de a fi surprins chipul nobil și spiritualizat al poetului. Bustul de la Botoșani este *„construit și modelat în planuri mari, cu accente de neîntrecută forță expresivă, astfel încât duce mai departe, prin transfigurare estetică*

https://biblioteca-digitala.ro

și sens umanist, imaginea de la nouăsprezece ani a poetului" [2].

El „*are, totuși, o prea marcată senzualitate adolescentă*" [3].

Este știut că: „*Orice lucrare îi lua săptămâni întregi de precizări, de intrări în amănunte semnificative, de reveniri asupra aceloraşi părți, de armonizări între detaliile componente ale unui portret*" .

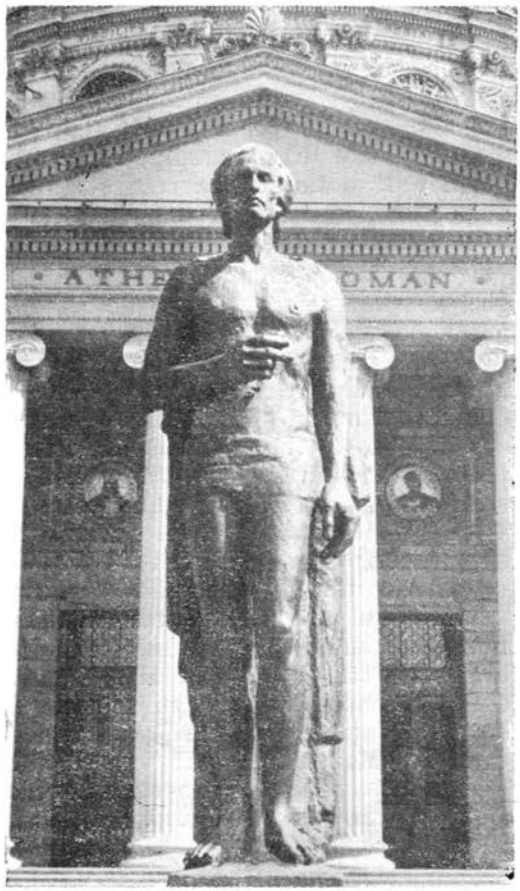
Pe această linie, credem, putem încadra *Bustul lui Eminescu* (1958) din Parcul Bibescu din Craiova. Conștient de importanța subiectului, Gh. D. Anghel a căutat, în cazul de față, să învingă dificultățile ridicate de reliefarea trăsăturilor reprezentative ale personalității poetului aflat la vârsta deplinei maturități. Execuția îngrijită, încercarea de pătrundere psihologică, ne dovedește, încă o dată, nu numai meșteșug și talent, ci și admirația sculptorului față de poet, expresia dragostei sale, omagiu pe care încearcă să i-l aducă.

Apoi, anii au trecut. Gh. D. Anghel a creat alte și alte lucrări. Nu prea multe. N-a fost, se știe, un sculptor profilic. În toți acești ani obsesia lui Eminescu i-a rămas.

În prima parte a anului 1965, artistul se afla la Paris. Revenise pentru propria-i plăcere, cu gândul să stea mai mult, să lucreze după pofta inimii și să îngrijească sănătatea. Întâmplarea a făcut ca atunci să fie contactat de unele personalități ale emigrației române. Acestea i-au solicitat o statuie a lui Mihai Eminescu pentru capitala Franței. Oferta era deosebit de tentantă. Gh. D. Anghel le-a mulțumit, a spus că se simte onorat și că se va gândi [5].

Ce s-a întâmplat, după aceasta, în sufletul sculptorului, nimeni nu știe. Pe o ilustrată, printre altele, avea să-i scrie unui prieten, arhitectul Anghel Marcu: „*Voi veni în țară mai curând decât la timpul potrivit*". Și-ntr-adevăr, n-a trecut mult și s-a întors. „*Poate că și presimțiri negre însoțeau această hotărâre. Primele vorbe la întoacere, i-au fost: «Am venit să mor în România»*" [6].

La începutul verii anului 1965 Gh. D. Anghel se afla la Craiova. Ar fi vrut să se stabilească aici. Iubea capitala Olteniei și ea dorea să-i fie ultimul popas pe pământ. A mers la oficialități și a solicitat o casă cu curte și un pom. Casa să aibă două camere — una să-i fie atelier și alta dormitor. Acolo dorea să realizeze statuia geniului poeziei românești. După ce înaltele oficialități [7] l-au plimbat și amânat timp de două săptămâni sculptorul s-a lămurit. În ultima noapte a șederii sale la Craiova Gh. D. Anghel a dormit pe iarba din curtea Muzeului de Artă. A doua zi a părăsit orașul. Curând după aceasta, i s-a oferit la Mănăstirea Pasărea, de lângă București, casa pe care o visase o viață întreagă.

Gh. D. Anghel, *Statuia lui Eminescu* din fața Ateneului Român

Lăsând la o parte contractul pentru refacerea statuii lui Luchian, Gh. D. Anghel s-a apucat de cea a lui Eminescu. „*Nu a mai avut nevoie de studii la scară mică. Și-a început lucrarea direct în*

https://biblioteca-digitala.ro

mărimea de 3 m. Îi cunoștea cele mai mici detalii" [8].

Ar fi dorit s-o facă mult mai mare, eventual grandioasă [9]. Dimensiunile atelierului l-au oprit. Mai mult, a trebuit să realizeze statuia din două părți separate, care apoi au fost asamblate afară, în grădină [10]. Între timp conducerea U.A.P., Ministerul Culturii, prietenii, se interesau îndeaproape de mersul lucrului. La toți le era frică, știindu-l extrem de sensibil și exigent, ca în final, să nu-și distrugă statuia, așa cum se întâmplase cu cea din 1957, iar mai apoi cu cea a lui Luchian. Întrebat, odată, într-o ocazie, cu cât crede că trebuie să fie plătit pentru Eminescu, Gh. D. Anghel a răspuns: *„Nu pot cere nimic. Eminescu nu se face pentru bani"* [11].

A lucrat la statuia lui Eminescu săptămâni în șir. Nu putea să doarmă, să mănânce, să vorbească sau să facă altceva, fără ca gândirea să nu-i fie obsedată de munca sa, de figura poetului. Cu ultimele puteri a terminat statuia în toamna anului 1965. Epuizat, bolnav, sculptorul a fost imediat internat în spital. Avea însă să fugă și de acolo pentru a supraveghea personal turnarea în bronz a statuii. A fost readus la spital cu puterile sfârșite [12]. Statuia în bronz a lui Mihai Eminescu, capodopera vieții sale, era însă terminată. În ianuarie 1966, ea a fost prezentată publicului la expoziția sa retrospectivă de la Sala Dalles, iar mai apoi, așa cum se știe, amplasată în fața Ateneului Român.

Deși este tratată cu un remarcabil simț monumental, *Statuia lui Eminescu* este *„concepută la scară umană"*. Omul, poetul, este parcă *„o prezență vie și concretă"* [13]. Întocmai ca-n unele statui egiptene, grecești, romane, ale Renașterii sau aparținând lui Rodin și Moore, Eminescu este înfățișat nud. Prezentat fără veșmintele trecătoare a tot ceea ce este trecător în viață, doar cu o mantie pe umeri și o eșarfă peste mijloc, statuia poetului nemuririi noastre capătă, astfel, semnificație de simbol. Eminescu lui Anghel e un tânăr, cu plete, cu chipul nobil, care exprimă voință, energie, dar și lirism, suferință, dramatism. Mâinile îi sunt voit mărite[14], gest care te duce cu gândul la scris, sau, mai degrabă, că e gata să se închine. Totul este transfigurare până la simbol.

Statuia lui Mihai Eminescu a fost ultima operă a sculptorului Gh. D. Anghel. Ea este cea mai valoroasă creație a sa, este capodopera vieții sale, o capodoperă a sculpturii românești.

NOTE

1. — Rodica Matei, *Catalog* întocmit pentru „Expoziția omagiată Gh.D. Anghel", București, 1979, p. 29.
2. — Petru Comarnescu, *Gh. D. Anghel*, Editura Meridiane, București, 1966, p. 38
3. — *Ibidem.*
4. — G. Oprescu, *Sculptura românească*, Editura Meridiane, București 1965, p. 160.
5. — Anghel Marcu, *Biografia unei statui*, „Contemporanul", 18 aprilie 1969, p. 5.
6. — *Ibidem.*
7. — Este vorba de Petre Gigea, pe atunci primar al Craiovei și M. Stancoveanu, vicepreședintă a Consiliului Regional Oltenia
8. — Anghel Marcu, *Op. cit*
9. — Așa cum gândise, cândva, să-și realizeze *Victoria*, pe dealul Bucovățului, de lângă Craiova.
10. — Anghel Marcu, *Op. cit.*
11. — *Ibidem.*
12. — *Ibidem.*
13. — Petru Comarnescu, *Op. cit.*
14. — *Ibidem.*

https://biblioteca-digitala.ro